

METAPHORS OF TIME IN ANA BLANDIANA'S POETRY**Irina Dincă, Assist. Prof., PhD, West University of Timișoara**

Abstract: This paper will focus on the way some recurrent metaphors of time are interconnected in Ana Blandiana's poetry, in a metaphorical revelatory network which interweaves the complementary faces of the human destiny: life and death, temporality and eternity. This hermeneutical approach will be focused on Ana Blandiana's volumes of poetry published after 1989 – Arhitectura valurilor (1990), Soarele de apoi (2000) and Refluxul sensurilor (2004) – which configure a metaphorical map at the crossroads of three dimensions of time: flowing, frozen and cyclic. The fluidity of the aquatic, the stillness of the mineral and the vegetal boom of vitality capture three different attitudes towards temporality which interfere in Ana Blandiana's poetry: the exasperation of the human being caught in the implacable flow of time, the impossible dream of stopping its fall in a frozen moment which would last forever and the regain of serenity mediated by the rediscovery of the eternal natural rhythms.

Keywords: Ana Blandiana, temporality, metaphor, flowing time, frozen time, cyclic time

„Se părea că exist și chiar mă speriam că exist”**George Bacovia¹**

Pentru Mircea Eliade natura umană se află sub semnul timpului; în precaritatea sa, omul se dezvăluie ca o ființă modelată de fluxul devenirii, întrucât „esența sa este chiar temporalitatea”². Dar trecerea sa implacabilă spre moarte închide cercul existenței sale ca ființă „ieșită din Neant și în drum spre Neant”³, astfel încât omul se regăsește între cele două fețe complementare ale ființei: Timpul și Eternitatea. În poezia de după 1990 a Anei Blandiana, și anume, în volumele *Arhitectura valurilor* (1990), *Soarele de apoi* (2000) și *Refluxul sensurilor* (2004)⁴, răzbate atât exasperarea ființei umane prinse în șuvoiul existenței, cât și spaima de încremenirea în monolitul eternității și regăsirea seninătății prin integrarea în ritmurile veșnice ale naturii. Cele trei dimensiuni ale timpului – **trecerea implacabilă, încremenirea clipei în eternitate și ciclicitatea în alternanța viață-moarte** – se oglindesc în imaginarul poetic al Anei Blandiana în metafore revelatorii în sens blagian, prin care „razele realității pătrund refractate straniu de substanța sufletească străbătută [...] pentru a răsturna și adânci înțelesurile”⁵.

Nota specifică a imaginarului poetic al Anei Blandiana este imprimată pe textura imagistică a poemelor de preferința ei pentru elementul **acvatic**. Gaston Bachelard, formulând „legea celor patru elemente”, stabilește existența a patru tipuri de temperamente onirice fundamentale, ce se manifestă în creația artistică prin „fidelitatea” față de unul dintre cele

¹ George Bacovia, apud Ana Blandiana, *Spaima de literatură*, Editura Humanitas, București, 2005, p. 61.

² Mircea Eliade, *Arta de a muri*, Ediție îngrijită, selecție de texte și note de Magda Ursache și Petru Ursache, Prefață de Petru Ursache, Editura Moldova, Iași, 1993, p. 112.

³ Idem, *ibidem*, p. 111.

⁴ Pentru a cita versurile din aceste volume, am folosit edițiile: Ana Blandiana, *Arhitectura valurilor*, Editura Cartea Românească, București, 1990; Ana Blandiana, *Soarele de apoi*, Editura Du Style, București, 2000; Ana Blandiana, Editura Humanitas, București, 2004.

⁵ Idem, *Spaima de literatură*, ed. cit., p. 30.

patru elemente: foc, aer, apă sau pământ. Imaginile ascund un univers psihic profund, întrucât în ele vibrează o gamă de sentimente primare: „te crezi fidel unei imagini favorite, dar în realitate ești fidel unui sentiment omenesc primitiv, unei realități organice prime”⁶. În centrul universului poetic al Anei Blandiana se află **marea**, imagine sintetică în care se concentrează paleta afectivă a sufletului feminin. Apa, înrudită cu feminitatea, ca element vital, forță regeneratoare și purificatoare, dar și distructivă, dizolvantă și violentă, are o natură ambivalentă, misterioasă și deconcertantă. Eul poetic din versurile Anei Blandiana se regăsește în frământările mării până la identificarea cu peisajul marin: „Nimic nu e mai înrudit/ Cu mine decât marea/ Apă sărată sunt și eu/ Închisă între maluri diferite/ Dar desenate de același zeu” (*Cerneală – Refluxul sensurilor*). Sufletul său se simte consubstanțial cu întinderea marină, intuind o corespondență intimă între frământările ei afective și zbuciumul perpetuu al mării, oglindă a spaimelor ancestrale: „Eu însămi doar vârtej/ [...] Însăpăimântat mereu/ Și totuși viu,/ Un val eu însămi,/ [...] Fragment al altei spaime,/ Tutelar,/ Neoboseală veșnică-n mișcare” (*În mișcare – Arhitectura valurilor*).

Spaima instinctivă trezită de imensitatea acvatică este inseparabilă de sentimentul timpului. Mișcările timpului se suprapun peste dinamica apei, vizualizând realitatea lui subtilă printr-o imagine plastică: „În valul de sare al mării/ Se clatină valul de timp” (*Și în oglindă – Arhitectura valurilor*). Marea modelează în sfera sensibilului ipostazele complexului fenomen temporal, ea fiind în același timp **curgere** neîntreruptă, capricioasă și imprevizibilă, **mișcare pe loc**, zadarnică și iluzorie, și **ritmicitate** într-o reînnoire ciclică din propria prăbușire. Metaforele timpului gravitează în jurul imaginii centrale a **mării**, prin forța de atracție a unui izomorfism între fluiditatea apei și fluxul temporal.

O primă manifestare a timpului în poezia Anei Blandiana se regăsește în curgerea perpetuă ce transformă neconținut lumea, prin forța unei legi implacabile: „Totul se schimbă./ S-a schimbat/ Sau se va schimba” (*Trecere – Arhitectura valurilor*). Se poate descifra în această viziune „**mobilitatea heraclitiană**”, concentrată în cunoscuta sentință: „Nu ne scaldăm de două ori în apele aceluiași râu”, interpretată de Gaston Bachelard prin asocierea apei cu trecerea omului prin lume, astfel că „ființa umană are destinul apei care curge. Apa este cu adevărat elementul tranzitoriu.”⁷

Realitatea covârșitoare a neistovitei treceri a timpului îi trezește eului poetic adânci ecouri afective. El nu se poate elibera de sub tirania timpului, destinul uman se țese din firul pe care se înșiră momentele vieții, iar risipirea acestei bogății apare ca o nebunie în care se întâlnesc sublimul cu ridicolul: „Cum aruncam cu secunde, cu minutele,/ Cu orele, cu zilele, cu săptămânile, cu anii!/ [...] Eu continui să risipesc ștergând/ Linia care desparte/ Sublimul de ridicol” (*Linia – Refluxul sensurilor*). În această atitudine transpare iluzia dominării timpului de pe poziția superioară a învingătorului în înfruntarea cu constrângerile existențiale. Radicalizarea acestei înverșunări împotriva timpului se dezvoltă în sfidarea acestuia, cu convingerea că, deținând controlul asupra lumii sale interioare, omul îl poate anula ca dimensiune lăuntrică: „Și totuși, și totuși desfid/ Timpul stingându-se-n mine/ Nevinsă de rău și de bine,/ Dar tot mai ridicolă când/ descopăr noi ceruri pe rând/ În burta aceluiași chit” (*Și totuși – Refluxul sensurilor*). Dar această intangibilitate este o amăgire, timpul impunându-se ca o presiune exterioară ce clăustrează omul într-un prizonierat ce amintește de destinul lui Iona, personajul lui Marin Sorescu. Zădărnicia luptei trezește sentimentul ridicolului celui ce continuă să ignore imposibilitatea evadării de sub cerul ce îl închide în lumea sa.

⁶ Gaston Bachelard, *Apa și visele. Eseu despre imaginația materiei*, Traducere și tabel cronologic de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1997, p. 9.

⁷ Idem, *ibidem*, p. 10.

Aceeași ignorare a dimensiunii temporale a existenței umane se traduce în refuzul de a conștientiza efectele devastatoare ale trecerii timpului asupra propriei ființe și în opacitatea față de destrămarea lentă, dar ireversibilă a lumii din jur: „N-am reușit niciodată să știu pe ce lume sunt/ Încălecăm un cal tânăr și fericit ca și mine/ [...] Și inima mea zvâcnea în galop neobosită,/ Fără să observe că între timp/ Șeaua mea se sprijinea/ Doar pe scheletul unui cal/ Care în viteză se dezmembra risipindu-se/ Și eu continuam să călăresc/ Un cal tânăr de aer/ Într-un secol care nu mai era al meu” (*Un cal tânăr – Reflexul sensurilor*). Schimbarea realității din jur este insesizabilă pentru capacitatea de percepție a eului poetic, prins în galopul trecerii sale printr-o lume căreia nu-i descoperă esența. Susținut de bătăile neobosite ale inimii, ca un centru al ființei sale sustras devenirii, avântul său este în disonanță cu dezagregarea ce transformă trupul într-un schelet. Continuarea călătoriei la nesfârșit se sprijină pe o himeră, calul de aer poartă o prezență fantomatică printr-o lume străină în care timpul nu îi mai aparține.

Dacă semnele trecerii timpului nu alterează universul lăuntric, **trupul**, în schimb, este mult mai vulnerabil, o materie maleabilă pe care timpul își gravează mesajele de neînțeles: „Timpul scrie pe trupul meu versuri/ Atât de complicate încât/ Aproape de necitit./ Își notează pe pielea mea ideile/ Fără să mă întrebe” (*Op – Reflexul sensurilor*). Eul poetic se contemplă parcă din exterior, cu detașare resemnată în fața iraționalității metamorfozelor vârstei, în care resimte o undă de poezie. Scrisul ezoteric i se imprimă pe chip prin capriciul timpului personificat, artist excentric ce se iscălește pe fruntea omului pasiv și neputincios în fața fanteziei lui nemiloase, dar fascinante.

Alteori seninătatea contemplării urmelor timpului se convertește în nostalgie sau chiar disperare: „Sarea din păr, de pe piele, de pe sandale,/ Și sare uscată pe gene, pe buze./ Reziduuri ale unor dureri neegale/ Ca marea/ [...] Disperarea/ Măsurată-n minute/ Și, sărat și amar./ Același gust/ Al jumătății trecute/ De secol, de vârstă, de an/ Plajă în august,/ Ocean” (*Ocean – Soarele de apoi*). La jumătatea vieții, trecutul are gustul sărat și amar al mării ori al lacrimilor, metafora **sării** ca substanță corozivă ilustrând reziduurile vremii care s-a scurs. Jumătatea intervalului de timp ca moment unic între trecut și viitor este o „cumpănă a apelor”, precum în versurile blagiene, unde sfârșitul verii apare simultan ca o culme a vieții și începutul declinului: „În vară pornită/ către sfârșit, pe muche-amândoi la cumpăna apelor/ [...] E mult înapoi? Atâta e și de-acum înainte/ cu toate că mult mai puțin o să pară” (*La cumpăna apelor*)⁸. Dacă eul poetic din poezia lui Lucian Blaga privește și spre viitor, presimțind curgerea accelerată a timpului subiectiv, cel din versurile Anei Blandiana, copleșit de disperare, rămâne cu fața întoarsă spre trecut, în vreme ce viitorul îi apare ca un ocean insondabil.

Țărmlul mării apare în poezia Anei Blandiana ca un topos în care se reflectă stările sufletești ale omului în confruntarea sa cu neconținuta curgere a valurilor timpului. Acest peisaj dezolant surprinde ruptura dintre trupul devastat de povara vârstei și sufletul alunecând în iluzia eliberării de ea cu prețul unei alienări ce se amplifică iremediabil: „Sunt primul om care îmbătrânește/ Sub soare./ Singură descopăr,/ Și fără să mă poată ajuta cineva./ Această enormă mirare/ A trupului încă al meu/ Dar rămas/ Ca pe un țarm părăsit în prăpăd,/ În timp ce eu/ Alunec, alunec pe mare/ Până nu mă mai văd” (*Alunec, alunec – Soarele de apoi*). Trupul și sufletul, având esențe atât de diferite, timpul le scindează prin sentimentul pierderii de sine, dezechilibru întâmpinat cu mirare ingenuă de sufletul străin de legile materiei. Descoperirea bătrâneții este o experiență personală, unică, ce se trăiește în singurătate, ca orice confruntare a omului cu timpul, ce se sfârșește cu conștientizarea înstrăinării omului prezent de cel care a fost.

⁸ Pentru a cita versurile din Lucian Blaga, am folosit ediția: Lucian Blaga, *Opera poetică*, Ediția a II-a, Prefață de George Gană, Ediție îngrijită de George Gană și Dorli Blaga, Editura Humanitas, București, 2007.

Aceeași pierdere a identității apare în asumarea succesiunii ireversibile a vârstelor, în care nostalgia copilăriei ca perioadă magică, în afara presiunii timpului, acutizează sentimentul debusolării în fața realității înăbușitoare: „Sunt eu ființa din oglindă/ Sau doar o formă umplută cu fapte/ Ca o păpușă de câlți? Doamne,/ Cât mi-am dorit/ Să cresc mai repede,/ Să mă condamne timpul real,/ Să ies din poveste/ [...] Și să mă ducă/ Marele val. [...] Nu mă mai recunosc. M-am uitat./ Aș vrea să revin. Dar spre cine?/ Toți mă dor./ Și mi-e îngrozitor de dor/ De mine!” (*Împlinire – Soarele de apoi*). Față în față cu dublul său din luciul **oglinzii**, copilul de odinioară, tânjind după condiția de adult, nu se mai regăsește în „păpușa de câlți” care a devenit prin „ieșirea din poveste” și abandonarea în fluxul temporal. Scrutarea în „puțul ființei”, cum este văzută copilăria de Gaston Bachelard, „o copilărie imobilă, o copilărie fără devenire, eliberată de angrenajul timpului”⁹, ascunde o dorință de întoarcere la începuturile vieții, „la surse, la regăsirea marelui lac liniștit în care timpul zăbovește din curgere. Acest lac este în noi, ca o apă de început, ca tărâmul unde a încremenit copilăria”¹⁰. Dar reversibilitatea timpului este cu neputință, „timpul real” condamnă imposibil copilul de odinioară la cufundarea în neființă: „Și totul era pus să omoare/ Copilul care eram” (*Nimic nu e întâmplare – Soarele de apoi*).

Această descoperire a bătrâneții este de fapt o prefigurare a sfârșitului, dramă ce nu poate fi asumată decât individual, ce nu poate fi înțeleasă din exterior, astfel încât fiecare om este luat prin surprindere, este primul care se confruntă cu bătrânețea sau, cum a intuit Eugène Ionesco, cu moartea. Iar această criză existențială este resimțită ca exasperare în fața alunecării spre neființă, în care omul se simte pierdut: „Exasperarea de-a curge/ Spre nimic și spre nimeni,/ Cum curge sângele din rană” (*Exasperarea – Arhitectura valurilor*). Curgerea spre neant aduce o devitalizare treptată, o pierdere lentă a resurselor vitale, o intrare în derivă a ființei, specifică temperamentelor onirice fidele apei, despre care vorbea Gaston Bachelard: „Ființa menită apei este o ființă în derivă. Ea moare în fiecare clipă, ceva în ființa ei se prăbușește neîncetat. Moartea cotidiană nu este moartea exuberantă a focului, care străpunge cu săgețile sale cerul; moartea cotidiană este moartea apei. Apa curge întruna, apa cade întruna, ea sfârșește totdeauna în moartea-i orizontală”¹¹. Moartea spectaculoasă a focului este sacralizată, mistuirea ființei este aureolată de o frumusețe crepusculară, înălțarea spre cer a flăcării dezvăluie măreție și demnitate: „dar flacăra pune coroană/ Pe fruntea zeiței feștile/ Care/ Strivită de atâta splendoare/ O înalță cu disperare/ Pe o coloană,/ Gata să se împrăștie, de scrum,/ Într-un ultim acum” (*Scrum – Reflexul sensurilor*). Moarea adusă de apă este, în schimb, resemnare pasivă în fața eroziunii lente, umilitoare, fără măreție și fără înălțare sufletească: „Fruntea mea e o piatră/ peste care trec și se-ntorc/ Valurile fluxului și ale refluxului,/ O spală și o tocesc,/ O sculptează,/ O fac nisip [...] O piatră de mult dispărută/ Și uitată de mult/ Sub mișcarea insultei, eternă” (*Fruntea mea – Arhitectura valurilor*). Marea timpului înjosește ființa umană, condamnând-o la depersonalizare și la uitare, printr-o anatemia aruncată asupra omului supus nimicniciei.

Timpul, în goana lui irațională, distruge totul în calea sa, fiind, în termenii lui Virgil Ierunca, „implacabil dărâpător”¹², pustiind tot ceea ce îi opune rezistență. Moartea lentă dezintegrează imperceptibil materia prin eroziune, măcinare, fărâmițare, prin care formele se estompează, lăsând în urmă realitatea amorfă a **nisipului**. Această descompunere universală are un mister contemplat cu uimire și fascinație, un tâlc ascuns pentru cel aflat în căutarea esențelor lucrurilor în neconținută schimbare: „Laudă ție, frângere, mărunțire, nisip, [...] Laudă ție, înțelepciune-a fărâmei,/ Mare de stropi,/ Divizare adâncă;/ Laudă ție, putere de-a

⁹ Gaston Bachelard, *Poetica reveriei*, Traducere din limba franceză de Mircea Brăileanu, Prefață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Pitești, 2005, p. 121.

¹⁰ Idem, *ibidem*, p. 115.

¹¹ Idem, *Apa și visele. Eseu despre imaginația materiei*, ed. cit., p. 10.

¹² Virgil Ierunca, *Subiect și predicat*, Editura Humanitas, București, 1993, p. 119.

accepta măcinarea/ Și umilînța făinei între pâine și grâu, [...] Laudă ție, discontinuitate,/ Laudă vouă, particule și elemente,/ trepte frânte, urcând/ Până la ultimul gând” (*În rate – Soarele de apoi*). Dar esențele, odată descoperite, dezamăgesc prin contaminarea lor de urâtul aparențelor care le-au îmbrăcat: „aparențele au putrezit/ Și au curs ca o spumă murdară/ De pe fața esenței,/ urâtă și veșnică” (*Poem – Soarele de apoi*).

Nisipul este asociat **ruinei**, metaforă a decăderii civilizațiilor, prăbușite sub vicisitudinile vremurilor, dar păstrând încă amintirea gloriei îndepărtate: „Triumfale nisipuri/ Curgând din ruine [...] Când tot universul/ E-o clepsidră întoarsă/ Prin care se scurg/ Înspre cer Atlantide” (*Ceas de nisip – Soarele de apoi*). Imaginea panoramică a universului ca o **clepsidră** imensă prin care se perindă civilizațiile dezvăluie consubstanțialitatea timpului și a materiei, iar întoarcerea ei, curgerea spre cer, în afara gravitației, este o ieșire din existență spre neant. Eliberat din încarnările lui succesive, dezgolit de veșmintele contingentului, timpul își dezvăluie o puritate și o frumusețe nebănuite, ce nu pot fi atinse decât în neclintirea morții: „Coloanele rămase în picioare/ Stau minunate și mirate oase/ Superb schelet al timpului, mai pur/ Decât fusese viu, ascuns în carne” (*Sonet degradat – Refluxul sensurilor*).

Dar în cele din urmă toate construcțiile omului sunt măcinate de vreme, își pierd consistența, cedează sub degradarea timpului: „Carii săpând tuneluri nisipoase/ În lemnul unui timp murdar/ Și streșini devenite moi de vreme” (*Drum – Arhitectura valurilor*). Timpul însuși pare a se degrada, întrucât are existență materială, măcinat prin propriile-i legi distructive de **carii** ce se hrănesc din miezul materiei asemenea viermelui de aur din versurile lui Petre Stoica: „Obiectele tac și ascultă/ Nimeni nu le tulbură liniștea,/ Numai timpul – vierme de aur – / Le roade inima” (*Obiectele – Miracol*)¹³. Izomorfă cu lucrarea cariilor care macină lemnul, acțiunea corozivă a **ruginii** ce atacă duritatea fierului este o altă urmă pe care timpul o lasă în alcătuirea materiei: „Numai înaintarea ruginii/ În inima fierului,/ Topirea la rece,/ Praful roșu înlocuind/ Moleculă cu moleculă zăvorul [...] Istorie cu încetinitorul” (*Topirea la rece – Arhitectura valurilor*). Dar această lentă distrugere universală poartă și o undă consolatoare prin promisiunea eliberării de suferință, prometeică prin intensitatea ei, dar trecătoare și ea, asemenea mijloacelor prin care este provocată: „Fiecare secundă-n cădere/ erodează puțin suferința./ Să aștept./ Fiecare val ce se sparge/ Sapă în stânca/ De care-s înlănțuit,/ Fiecare fir de rugină/ Subțiază lanțul” (*Molecule de calciu – Arhitectura valurilor*).

Copleșit de criza existențială cu care se confruntă în lumea ce își schimbă mereu contururile, omul resimte nevoia sufletească de a se sustrage curgerii universale, de a ieși din temporalitate, de a încremeni într-o clipă suspendată deasupra torentului existențial, precum visa Emil Cioran: „Visez o clipă de aur, în afara devenirii, o clipă înșorită, transcendentă chinului organelor și melodiei descompunerii lor”¹⁴. Acest refugiu în nemișcare răspunde năzuinței **eleatice** spre stabilitate, spre echilibru și certitudine, pe care lumea în continuă schimbare, subjucată imperativelor temporalității, i le refuză. În viziunea lui Eugène Ionesco, această ancorare în imobilitate poate fi atinsă printr-o raportare subiectivă la propria existență: „Să nu ne considerăm în durată, în accelerație – ci în imobilitate, în imuabilitate, cel puțin într-o (anumită) stabilitate”¹⁵. În versurile Anei Blandiana transpare aceeași aspirație spre **imuabilitate**, ca singură salvare de declin: „Stați,/ nu vă mișcați,/ Încremeniți! Orice mișcare e o degradare. [...] Când orele sunt sfărâmate, marele/ Curaj e să oprești arătătoarele” (*Semnal – Arhitectura valurilor*). În acest strigăt de exasperare răsună ecouri din rugăciunea disperată a lui Lucian Blaga, adresată divinității, de a îngheța timpul, risipind umbrele morții cu prețul renunțării la căldura vieții: „Oprește trecerea. Știu că unde nu e moarte, nu e nici iubire – și totuși te rog: oprește, Doamne, ceasornicul cu care ne măsură destrămarea” (motto

¹³ Pentru a cita versurile din Petre Stoica, am folosit ediția: Petre Stoica, *Uitat printre lucruri uitate*, Prefață de Cornel Ungureanu, Editura Minerva, București, 1997.

¹⁴ Emil Cioran, *Tratat de descompunere*, Editura Humanitas, București, 1992, p. 107.

¹⁵ Eugène Ionesco, *Căutarea intermitentă*, Editura Humanitas, București, 2004, p. 74.

la *În marea trecere*). În poezia Anei Blandiana omul își asumă singur gestul supraomenesc de a stăvili rotirea neîntreruptă a acelor ceasornicului universal, degradat el însuși de mecanismele lui inerente.

Această năzuință eleatică spre echilibru și stabilitate se regăsește în identificarea cu materia **minerală**, a cărei duritate opune rezistență în fața agresiunii timpului: „Să fii stâncă în mare/ Să te izbească fără încetare/ Valurile fluxului și ale refluxului./ Să te modeleze./ Să-ți rotunjească muchiile./ Să te micșoreze./ Să te facă nisip./ Să fii stâncă în mare./ Nesfârșirii timpan./ Să rezisti neclintită/ În tăcere/ Și-n van” (*Să fii stâncă – Refluxul sensurilor*). **Stânca**, materie impenetrabilă, presupune, după cum intuia Gaston Bachelard, „soliditate lăuntrică”, o iluzie a „permanenței ființei”, a indestructibilității ei, oferind o imagine a unei „ființe de nezdruncinat”¹⁶. Nemurirea, ca vis al poezilor, transpare în metafora **corabiei de piatră**, centrul stabil, imobil, sustras amețitorului vârtej temporal: „Lăsați-mă să mă urc pe corabia cu poeți/ Înaintând pe valurile timpului/ Fără să-și clatine catargul/ Și fără să aibă nevoie să se miște din loc/ (Pentru că timpul se mișcă/ În jurul ei tot mai repede)” (*Corabia cu poeți – Soarele de apoi*). Doar că această încremenire a ființei este valorizată în poezia Anei Blandiana atât pozitiv, cât și negativ, întrucât, după cum nota Laurențiu Ulici, „înghețarea este și moarte, și amânare a morții”¹⁷. Amânarea disoluției, prin eliberarea de eroziunea în fluxul temporal, își dezvăluie astfel și reversul: confruntarea inevitabilă cu moartea tocmai din dorința de a o evita. Până și vegetalul pare a se converti în mineral prin pietrificarea în care puterea de germinație este anulată prin negarea devenirii: „Și miriadele de semințe ale nisipului/ În care au împietrit./ Niciodată născute./ Plante nebănuite./ Totul e sterp, întrerupt” (*Plajă – Refluxul sensurilor*). Aceeași sterilitate, născută din refuzul ființei umane de a „rodi” și de a-și asuma metamorfozele vârstelor, ascunde dorința de a rămâne în **potențialitate**, stare echivalentă închistării în moarte, ce amintește de nostalgia barbiană a increatului: „Pentru că nu m-am dezghiocat/ În alte și alte ființe asemenea mie./ Vârstele au rămas închise în mine/ Ca semințele adormite într-o păstaie./ Prea fericită ca să încerce să spargă sicriul” (*Într-o păstaie – Refluxul sensurilor*). „Nemoartea” e resimțită și ca „povară”, ca ariditate și secare a sevei vieții sub dogoarea soarelui încremenit pe cer într-o zi nesfârșită: „Nu e trecut, nu-i viitor./ Un azi etern, năucitor./ Cu soarele deasupra nemișcat/ Nemaîn stare/ Să măsoare/ Fărăderostul nemuririi” (*Scaieți și zei – Refluxul sensurilor*).

Odată cu intuirea apăsării eternității, apare teama de încremenire și dorința de a reînsufleți materia inertă, ca în viziunea halucinantă a piramidei lui Keops asemenea unei corăbii de piatră, smulse din încremenirea ei milenară de o „furtună a morții” și lunecând la nesfârșit, purtată de valuri de nisip (*Mormântul de-afară – Arhitectura valurilor*). În fond, încremenirea este o iluzie, deoarece timpul atinge chiar și piatra aparent indestructibilă, dar însuflețită și astfel vulnerabilă, printr-o erodare imperceptibilă omului, datorită ritmurilor diferite ale trecerii lor prin timp: „Pietre cu sufletul demult/ Mișcare lungă și tăcere rară./ Dați-mi răgaz să vă ascult bolboroseala milenară [...] Pe când noi ceilalți credem c-ați murit./ Cum eu îi par efemeridei stâncă/ Pentru că nu-mi cuprinde-un gest finit/ Secunda vieții ei nătângă” (*Pietre cu sufletul demult – Soarele de apoi*). Dacă încremenirea este imposibilă, timpul, în schimb, poate fi înșelat în răgazul **dilatării** sale, într-o viziune bergsoniană asupra timpului **subiectiv**, în care uniformitatea curgerii timpului dispare: „Ceasurile din când în când/ Se opresc, apoi pornesc mai departe./ Dar cei care sunt duși astfel/ Nu știu că ele s-au oprit/ Și cât timp au stat./ Și cât de tare accelerează/ Ca să se ajungă din urmă” (*Orologii pe șină – Arhitectura valurilor*). Orologiile își pierd consistența, asemenea celor din pictura lui Salvador Dalí, iar timpul devine un fluid care curge capricios și irațional, ce întunecă

¹⁶ Gaston Bachelard, *Pământul și reveriile voinei*, Traducere de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1998, p. 154.

¹⁷ Laurențiu Ulici, apud Iulian Boldea, *Ana Blandiana*, Editura Aula, Brașov, 2000, p. 88.

limpezimea eternității: „timpul lățindu-se ca o pată de petrol/ Pe suprafața limpede a eternității” (*Amestec – Reflexul sensurilor*).

O altă perspectivă asupra temporalității este cea a **ciclicității existenței**, a ritmurilor temporale în care nașterea și moartea se succed la nesfârșit, viziune concentrată în ceea ce Mircea Eliade numea „mitul destrucției și al creației periodice a lumii, formula cosmologică a mitului eternei reînnoțiri”¹⁸. În interpretarea Ioanei Bot, viziunea Anei Blandiana asupra ciclicității timpului se construiește din „metafore eminesciene citite invers”: dacă pentru Eminescu modelul temporal este valorizat negativ, fiind „semnul unui univers mecanic, rău, sterp”, pentru Ana Blandiana renașterea lumilor „generează liniște și senină împăcare a conștiinței cu cosmosul”¹⁹. În schimb, prin metafora „mănăstirii pururea lichide”, ce se ivește și se năruiește repetat în arhitectura valurilor (*Baladă – Arhitectura valurilor*), Ana Blandiana, intuind că învierea nu e posibilă fără experiența morții – „Nu poți învia fără să mori” (*Fericită mi se spune – Soarele de apoi*) –, se apropie de Lucian Blaga, care surprindea prin mitul creației din *Meșterul Manole* conjugarea vieții și a morții într-o înlănțuire ce amintește de ciclurile regenerative ale naturii: „E cântecul obârșiiilor și sfârșiturilor în neschimbarea aceluiasi cerc”²⁰.

Asemenea lui Lucian Blaga, Ana Blandiana descoperă cu uimire lumea **vegetală**, în care trecerea timpului se îndulcește, iar neliniștea și exasperarea sunt înlocuite de beatitudine și seninătate: „O, ceas al lumii-n care roade bat/ Secunde sâmburi, ore dulci cu miez,/ Ani deveniți alcool, un secol beat/ De dangătul de fructe din livezi...” (*Dangăt de fructe – Soarele de apoi*). De data aceasta, mineralul pare a se converti în vegetal, lumea se regenerează din sâmburele ei aparent pietrificat, ce înmugurește ciclic: „O piatră e sâmburul lumii [...] Omphalos și mugur din care întreg/ Universul ucis/ Va mai crește o dată” (*Omphalos – Arhitectura valurilor*). Ciclicitatea lumii vegetale este proiectată la nivel macrocosmic, dispariția și renașterea lumilor fiind izomorfă cu explozia unei „simplisime” pădăii: „Sfârșitul lumii dac-ar fi să fie/ Ce-ar fi mai mult decât explozia-n vânt/ a unui glob de pădăie/ care dispăre semănând?// Pe sine însăși lume încă vie/ Se înmulțește dispărând:/ Sfârșitul lumii care întârzie/ Amână alte lumi, la rând” (*Sfârșitul lumii – Soarele de apoi*). Această ipostază a temporalității se oglindește în poezia Anei Blandiana în câteva metafore ale ciclurilor eterne: **șarpele** ce-și înghite coada, renăscând din sine, **fluviul** prin care se închide ciclul apei și **soarele**, al cărui drum se arcuiește între viață și moarte: „Eternitatea rotunjită cu greu a șarpelui/ Care-și înghite coada și se hrănește cu sine,/ Fluviul etern suindu-și apele spre izvoare/ Ca să curgă din nou de cealaltă parte,/ Întuneric rotund dincolo de drumul/ Zilnic al soarelui/ Care intră și iese din moarte” (*In memoriam – Reflexul sensurilor*).

Poezia de după 1990 a Anei Blandiana cuprinde o raportare complexă la temporalitate, pe o largă paletă de sentimente, între „un dicționar al exasperării”²¹ în fața curgerii timpului, „dorința de *repaos*”²² prin încremenirea clipei și „seninătatea și libertatea” vegetalului, „ca simbol al vieții atotstăpânitoare, ca efigie a fluidității existenței”²³. În cele din urmă se întrezărește o împăcare cu timpul prin salvarea pe care o face posibilă „ancorarea în ființă” (*Calendarul – Reflexul sensurilor*) prin creația poetică: „Scriu pentru că n-am descoperit nicio altă soluție mai eficace, mai totală, nevoii mele de-a exista, exasperării mele de-a mă convinge nu numai că sunt, dar și că ființa mea are un sens”²⁴.

¹⁸ Mircea Eliade, *op. cit.*, p. 114.

¹⁹ Ioana Bot, *Eminescu și lirica românească de azi*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, p. 112.

²⁰ Am folosit ediția: Lucian Blaga, *Meșterul Manole – teatru*, Ediție îngrijită de Valeria Filimon, Editura Agora și Editura Humanitas, București, 2008.

²¹ Florin Manolescu, apud Virgil Sorin, *Scriitori români contemporani – interviuri și antologii critice*, Editura Cartea Românească, București, 1999, 31.

²² Lucian Raicu, apud idem, *ibidem*, p. 28.

²³ Iulian Boldea, *op. cit.*, p.36.

²⁴ Ana Blandiana, *Autoportret cu palimpsest*, Editura Eminescu, București, 1986, p. 184.

BIBLIOGRAFIE:

Bachelard, Gaston, *Apa și visele. Eseu despre imaginația materiei*, Traducere și tabel cronologic de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1997.

Bachelard, Gaston, *Pământul și reveriile voinței*, Traducere de Irina Mavrodin, Editura Univers, București, 1998.

Bachelard, Gaston, *Poetica reveriei*, Traducere din limba franceză de Mircea Brăileanu, Prefață de Mircea Martin, Editura Paralela 45, Pitești, 2005.

Blaa, Lucian, *Meșterul Manole – teatru*, Ediție îngrijită de Valeria Filimon, Editura Agora și Editura Humanitas, București, 2008.

Blaa, Lucian, *Opera poetică*, Ediția a II-a, Prefață de George Gană, Ediție îngrijită de George Gană și Dorli Blaa, Editura Humanitas, București, 2007.

Blandiana, Ana, *Arhitectura valurilor*, Editura Cartea Românească, București, 1990.

Blandiana, Ana, *Autoportret cu palimpsest*, Editura Eminescu, București, 1986.

Blandiana, Ana, *Refluxul sensurilor*, Editura Humanitas, București, 2004.

Blandiana, Ana, *Soarele de apoi*, Editura Du Style, București, 2000.

Blandiana, Ana, *Spaima de literatură*, Editura Humanitas, București, 2005.

Boldea, Iulian, *Ana Blandiana*, Editura Aula, Brașov, 2000.

Bot, Ioana, *Eminescu și lirica românească de azi*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991.

Cioran, Emil, *Tratat de descompunere*, Editura Humanitas, București, 1992.

Eliade, Mircea, *Arta de a muri*, Ediție îngrijită, selecție de texte și note de Magda Ursache și Petru Ursache, Prefață de Petru Ursache, Editura Moldova, Iași, 1993.

Ierunca, Virgil, *Subiect și predicat*, Editura Humanitas, București, 1993.

Ionesco, Eugène, *Căutarea intermitentă*, Ed. Humanitas, București, 2004.

Sorin, Virgil, *Scriitori români contemporani – interviuri și antologii critice*, Editura Cartea Românească, București, 1999.

Stoica, Petre, *Uitat printre lucruri uitate*, Prefață de Cornel Ungureanu, Editura Minerva, București, 1997.